

Mezei nyúl (*Lepus europaeus*, Pallas 1778) gazdálkodás a számok tükrében

(Brown Hare (*Lepus europaeus*, Pallas 1778) Management Based on the Numbers)

Kapocsi Gergely^{*1} – Horváth Sándor² – László Richárd³

Soproni Egyetem, Erdőmérnöki Kar

¹ Roth Gyula Erdészeti és Vadgazdálkodási Tudományok Doktori Iskola

² Erdő- és Természeti Erőforrás-gazdálkodási Intézet

³ Vadgazdálkodási és Vadbiológiai Intézet

Kivonat

A mezei nyúl (*Lepus europaeus*, Pallas 1778) állománya az utóbbi évtizedekben országszerte csökken, de ennek ellenére továbbra is több tájegységünkben is meghatározó szereppel bír a vadgazdálkodásban. Így mindenképpen érdemes vizsgálni az állomány- és terítékváltozás okait és gazdasági hatásait, valamint a fenntartható vadgazdálkodás lehetőségeit.

Kulcsszavak: mezei nyúl (*Lepus europaeus*), vadgazdálkodási vagy, eszmei érték, forgalmi érték

Abstract

The brown hare (*Lepus europaeus*, Pallas 1778) population has been declining across the country in the recent decades, but it is also playing a key role in game management in several of our game regions. It is therefore definitely worth examining the causes and economic effects of the changes of stock and hunting bags, as well as the possibilities of sustainable game management.

Keywords: brown hare (*Lepus europaeus*), wildlife as an asset, goodwill value, sale value

1. Bevezetés

A mezei nyúl előfordulási területe Nyugat-Európától a nyugat-szibériai síkságig és Délnyugat-Ázsiáig terjed. Az elmúlt évszázadokban betelepítették a világ szinte minden tájára, ahol a környezeti viszonyok megengedték: Ausztráliába és Új-Zélandra, Észak- és Dél-Amerikába, valamint a Távolszigetekre. Magyarországon a zárt erdőtöböket kivéve szinte mindenhol előfordul, jelentősebb állomány az Alföldön, a Kisalföldön és a Mezőföldön található. (FARAGÓ, 2002)

Magyarország apróvadgazdálkodásában a mezei nyúl jelentős szereppel bír, mind vadásztatási, mind pedig élővadból származó árbevétel tekintetében. Jól szervezett nagy terítékű nyúlhajtásokra folyamatosan mutatkozik igény, az élve befogott mezei nyúl kialakult piaccal

---

* kapocsi.gergely@phd.uni-sopron.hu

rendelkezik Olaszországban és Franciaországban, ahol az importált mezei nyulat az állomány vérfrissítésére, valamint a vadászati lehetőségek bővítésére használják. (FARKAS-MAJZINGER, 2007)

Vizsgálódásunk tárgya a mezei nyúl vadgazdálkodásával kapcsolatos árbevételek és költségek alakulása, kiemelt figyelemmel az állományváltozásokra, vadkárra valamint a vadászati és befogási lehetőségekre.

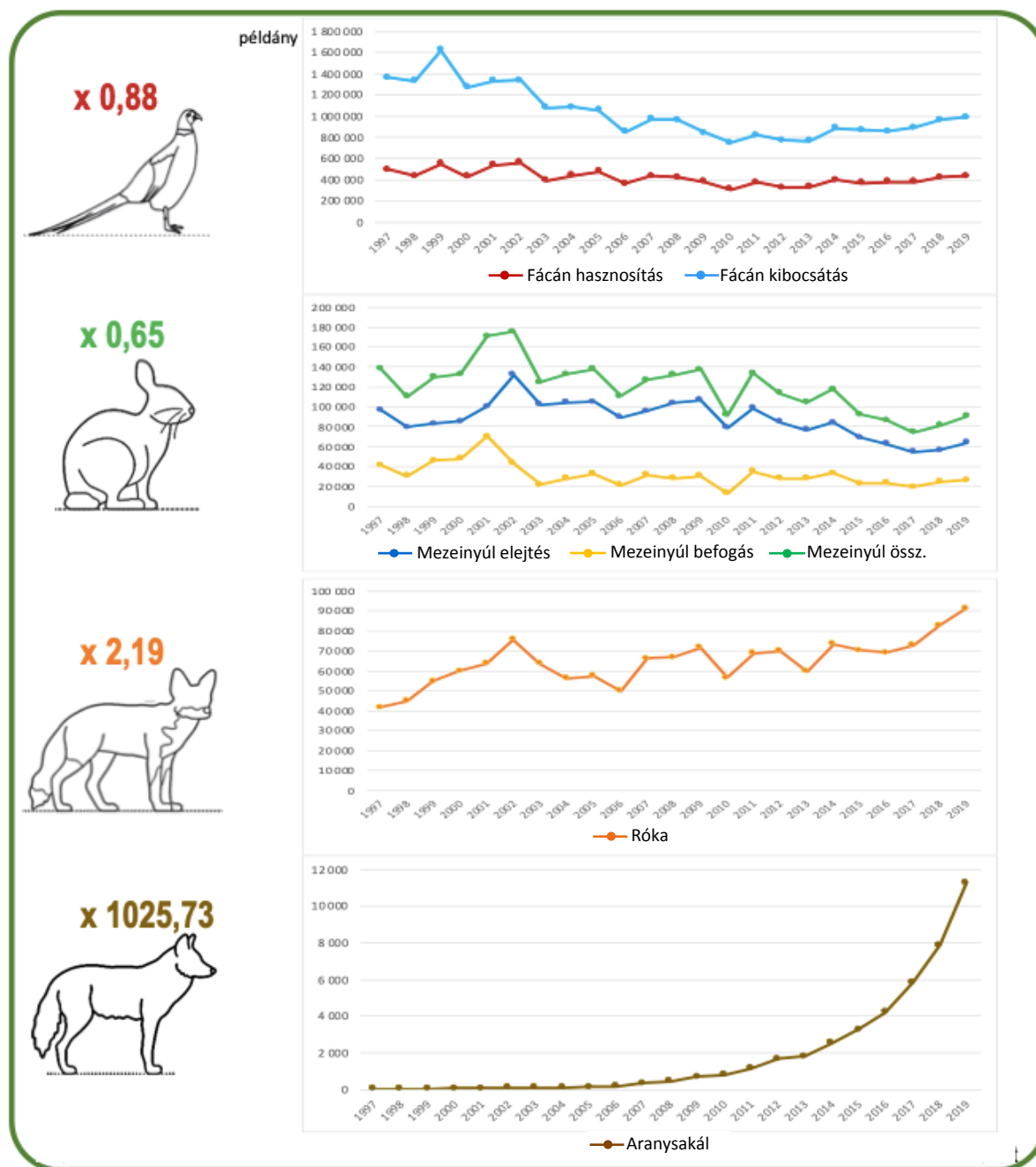
2. A mezei nyúl állomány alakulása Magyarországon

Ahhoz, hogy megállapíthassuk a vadállomány értékét, nagyságrendileg ismernünk kell annak nagyságát. Az állománybecslés módszereivel, azok kivitelezésével, illetve elvárható pontossággal jelen kutatásban nem foglalkozunk.

Ma már sajnos egy évszázaddal ezelőttre kell visszatekintenünk ha „az apróvad aranykoráról” szeretnénk beszélni. A két világháború közötti időszakban a kisparcellás mezőgazdaság, a szakszemélyzet alkalmazása, valamint a kötelező dúvadirtás nyomán jelentősen nőtt a fácán, fogoly és mezei nyúl állománya és terítéke. (JÁNOSKA, 2015) Erre az időszakra esik a felvidéki Tótmegyer Széchenyi Zsigmond beszámolóiból is ismert világhírű vadgazdálkodási teljesítménye, ahol a bérelt területekkel együtt átlagosan 32 000 katasztrális hold (mintegy 18 400 hektár) területen a szakszerű vadgazdálkodás eredményeként (25 fős állandó szakszeméllyel) az éves apróvad teríték 22-37 ezer példány körül alakult, az egyes apróvad fajok nagyjából egyező arányban osztoztak a terítéken, természetesen tenyésztés és kibocsátás nélkül. Az állományra vonatkozóan értelemszerűen nem állnak rendelkezésre pontos adatok, a pontosan vezetett terítékadatok alapján az 1980-as években kíséreltek meg állománybecslést, ezek alapján 18 400 hektáron nagyságrendileg 24 400 mezei nyúl, 28 200 fácán és 30 600 fogoly osztozhatott, ez átlagosan 4,51 db apróvadat jelent hektáronként, nemhiába volt Károlyi Lajos gróf jelmondata, hogy „Csak úgy lehet aratni, ha az ember vetett is!”. (FARAGÓ, 2017)

A második világháborút követően az egyre nagyobb mértékben gépesített nagyüzemi mezőgazdaság, illetve az ezzel együtt járó drasztikus élőhely csökkenés hatására a mezei nyúl becsült állománya és a hasznosítás mértéke is folyamatos csökkenést mutat, az 1960-as években 1,2 milliós állomány az 1990-es évekre nagyjából megfeleződött, ugyanez igaz a hasznosított példányszámokra is, amely évi 400 000 példány körüli értékekről 150-200 ezer példányra csökkent. (CSÁNYI, 2019)

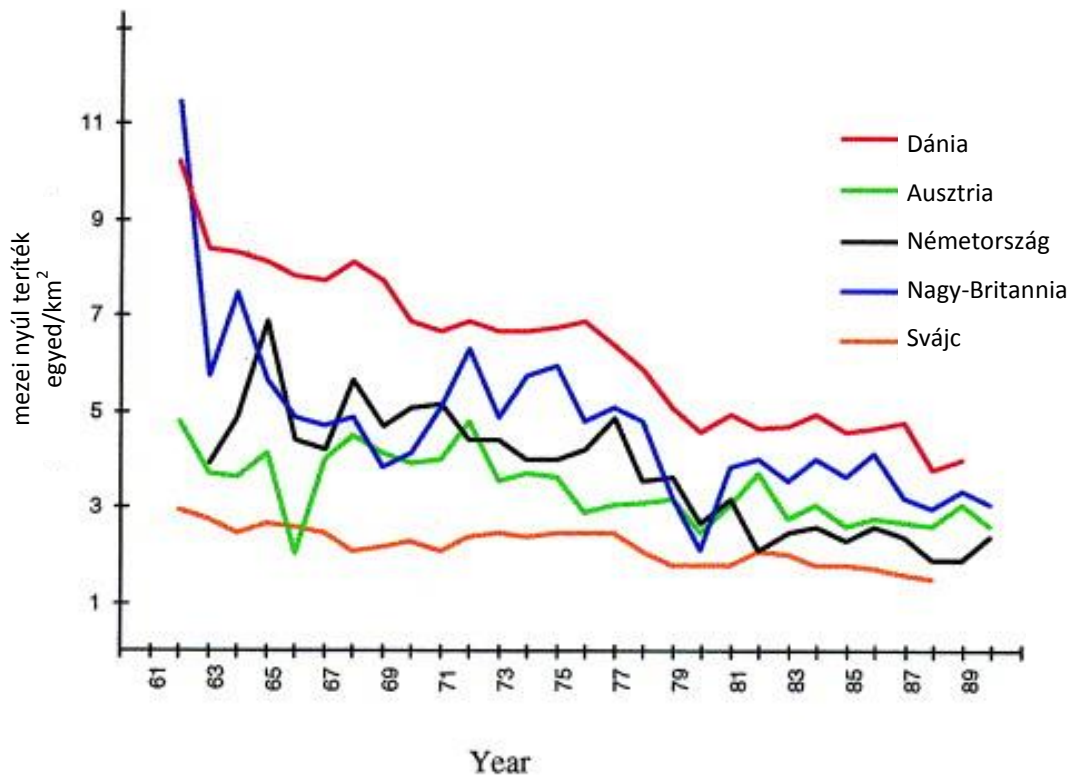
Az apróvadállomány nagyságát az 1997–2020 közötti időszakban megvizsgálva elmondhatjuk, hogy a hasznosítási adatok folyamatos csökkenést mutatnak. Fácán esetében a kibocsátás és a hasznosítás is csökken, a mezei nyúl hasznosítási adatai kisebb hullámzásokkal szintén erőteljesen csökkenő tendenciát mutatnak. A predációs nyomást vizsgálva megállapítható, hogy a vörös rókára vonatkozó elejtési számok növekedést mutatnak, az aranysakál terjedése exponenciális görbe szerint emelkedik, míg két évtizeddel ezelőtt alig egy tucatnyi példányt ejtettek el, 2019-re már 11 283 példány került elejtésre országosan. (1. ábra)

1. ábra: A mezei apróvad, valamint a róka és aranszakál állomány változásai 1997 és 2019 között az OVA országos teríték adatok alapján

A mezei nyúl állományának csökkenése nem magyar sajátosság, az elmúlt évtizedekben más európai országokban is jelentősen csökkent az állománynagyság (2. ábra).

Ennek az állománycsökkenésnek egyik kiemelt oka az élőhelyek romlása, mely jellemzően az intenzív mezőgazdaság számlájára írható, hiszen a mezei nyúl élőhelyei általában mezőgazdasági művelés alatt állnak. A hagyományosabb kisparcellás, változatos szerkezetű és összetételű, kevésbé intenzív mezőgazdasági művelés kedvezett a mezei nyúlaknak. Ezt mutatják a '60-as évekbeli, melioráció előtti magas állománynagyságok. A jelenlegi trendekkel számolva 2030-ra az országos állomány eléri a 4 egyed/100 ha-os küszöbértéket, ezen érték alatt nem lehet mezei nyúlra vadászni. (KELEMEN ET AL, 2005)

2. ábra: Terület arányos mezei nyúl teríték változása 1960 és 1990 között néhány európai országban (Mary and Trouvilliez, 1995 id. EDWARDS ET AL, 2000)

Természetesen vannak olyan vizsgálatok is melynek eredményeiből arra következtetnek, hogy a mezei nyúl állomány csökkenése nem (csak) a környezeti tényezők romlására vezethető vissza, hanem arra (is), hogy a hasznosítás nem a valós állomány adatok alapján történik az adott körülményeknek megfelelő mennyiségben is időben. Ezek alapján az állománycsökkenés (egyik) oka a folyamatos túlhasznosítás is lehet. (MAJZINGER, 2020) Ennek ellentmond, hogy a fácán egyedszáma – nagyarányú kibocsátás mellett is – csökken, ami arra utal, hogy az apróvad életfeltételeiben történt negatív változás.

Összességében elmondható, hogy míg a fácán esetében mesterséges tenyésztéssel és kibocsátással jelentősen befolyásolható az állományok dinamikája, addig a mezei nyúl állományát a természetes ökológiai tényezők és a hasznosítás szabályozza, lévén a mesterséges üzemszerű tenyésztés nem megoldott. Ennek ellenére érdemes a mezei nyúl gazdálkodására hangsúlyt fektetni, hiszen kedvező változások hatására (pl: élőhely fejlesztés, ragadozó állomány csökkentése stb.) gyors és nagy mértékű állomány növekedésre számíthatunk. A mezei nyúl által okozott vadkár mértékét megvizsgálva megállapítható, hogy jellemzően nem jelentős, így magas vadászati értéke miatt kis befektetéssel nagy hasznot hozhat a vadgazdának. (BIRÓ ET AL, 2013)

3. A mezei nyúl gazdálkodás bevételei és kiadásai – Békés megyei példa

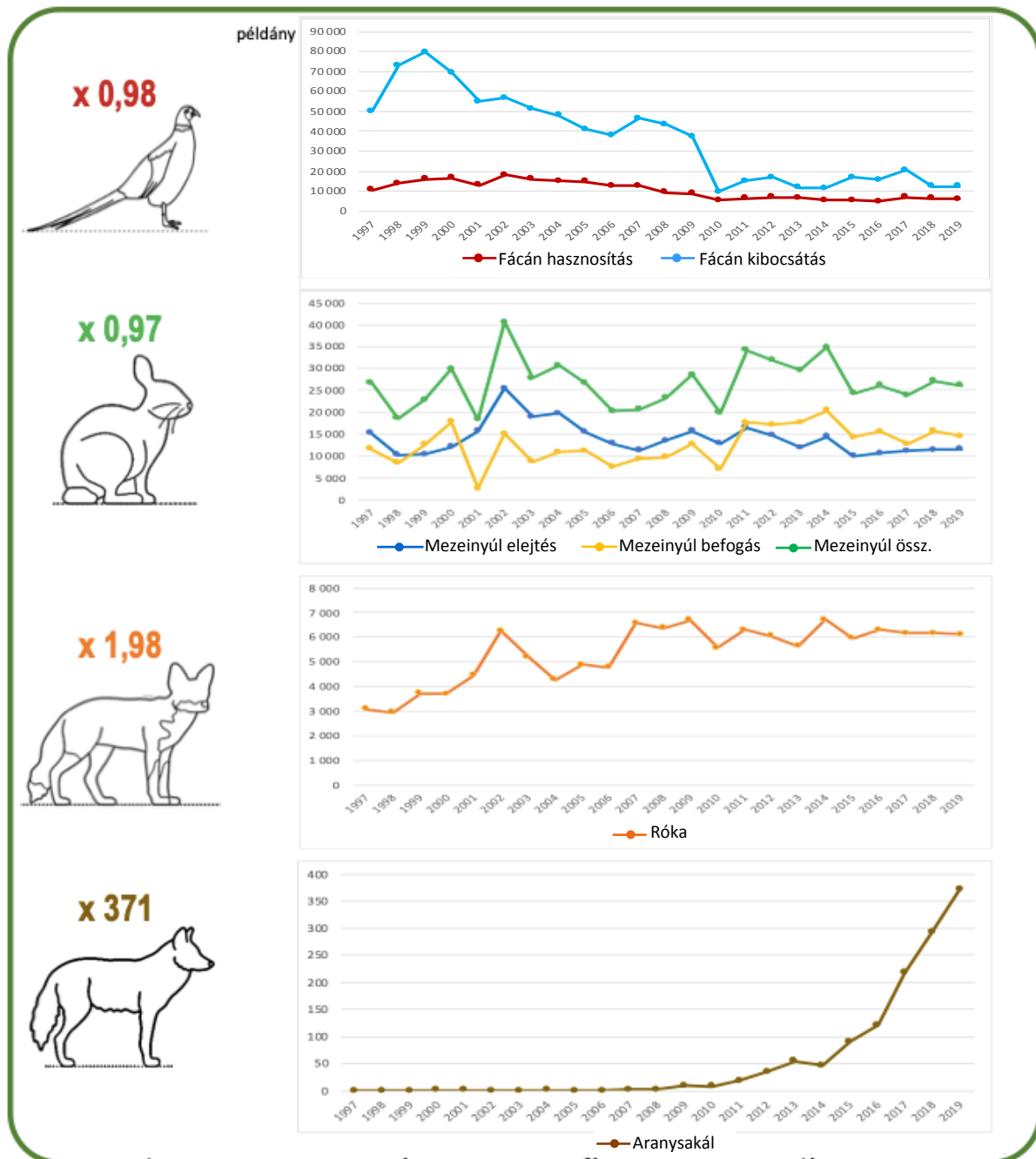
Az Országos Vadgazdálkodási Adattár adatait vizsgálva, illetve gyakorlati példákat elemezve látható, hogy megfelelő élőhelyen szakszerű vadgazdálkodással jelentős bevételekre lehet számítani a mezei nyúlra alapozva, viszonylag alacsony vadkárköltések mellett. Példaként a mezei nyúlhasznosítás szempontjából kiemelkedő Békés megye adatait mutatjuk be. (1. táblázat)

1. táblázat: A vadgazdálkodás bevételeinek és költségeinek alakulása Békés megyében 1997 és 2019 között OVA adatok alapján (E Ft)

Év	Külföldi bér-vadászat	Külföldi szolgáltatás	Belföldi bér-vadászat	Belföldi szolgáltatás	Élő vadból	Lőtt vadból	Egyéb	Pályázat és támogatás	ÖSSZ BEVÉTEL	Munkabér	Vadgazdálkodás	Mezőgazd. vadkár	Erdei vadkár	Egyéb	ÖSSZ KIADÁS	EREDMÉNY
1997	218 052	12 385	7 687	8 464	140 245	66 210	117 052		570 095	89 677	230 581	3 815	16	163 574	487 663	82 432
1998	221 933	8 727	15 862	2 668	147 689	62 102	123 774		582 755	104 072	282 951	2 830	73	160 072	549 998	32 757
1999	244 736	11 398	12 960	10 283	158 792	50 917	120 512		609 598	117 298	317 512	2 216	520	133 531	571 077	38 521
2000	249 696	18 115	30 266	9 069	220 094	60 186	114 101		701 527	128 619	359 231	3 058	2 753	136 390	630 051	71 476
2001	280 778	12 928	94 445	10 752	267 084	87 868	145 772		899 627	147 316	427 058	5 168	1 715	192 542	773 799	125 828
2002	265 083	8 023	48 031	8 974	176 603	78 796	178 731		764 241	176 418	418 628	5 006	2 179	202 790	805 021	-40 780
2003	233 157	9 554	43 538	13 058	107 062	61 018	178 666	55 232	701 285	162 527	375 023	11 674	1 323	191 163	741 710	-40 425
2004	186 279	5 566	69 620	10 997	154 115	84 879	174 955	60 229	746 640	159 850	366 564	5 681	558	196 987	729 640	17 000
2005	187 588	4 703	56 237	8 281	220 188	57 056	205 887	84 923	824 863	165 356	420 321	3 582	0	194 303	783 562	41 301
2006	155 626	7 728	80 135	19 458	151 549	62 284	196 105	58 855	731 740	186 429	394 216	3 975	480	171 302	756 402	-24 662
2007	175 910	4 843	76 257	10 094	152 176	72 761	214 086	68 491	774 618	191 280	376 837	2 091	297	168 104	738 609	36 009
2008	197 325	5 814	78 273	14 668	162 558	87 558	229 821	44 743	820 760	196 733	427 789	3 130	260	182 670	810 582	10 178
2009	151 322	5 240	75 442	20 167	165 954	62 535	195 759	61 245	737 664	197 439	389 690	8 145	4 101	158 827	758 202	-20 538
2010	139 906	3 066	76 152	17 362	165 224	67 439	215 409	53 322	737 880	198 811	337 348	4 888	400	169 813	711 260	26 620
2011	147 604	4 456	79 225	6 243	312 304	123 876	237 320	48 575	959 603	210 189	426 804	4 518	1 879	181 744	825 134	134 469
2012	119 928	4 840	91 810	8 440	351 522	112 384	199 978	60 543	949 445	252 353	444 429	10 631	2 028	177 392	886 833	62 612
2013	149 453	5 484	96 435	14 634	444 249	151 719	185 978	81 873	1 129 825	266 598	444 979	16 022	2 007	225 411	955 017	174 808
2014	206 172	3 913	115 191	9 870	408 111	160 853	227 087	106 956	1 238 153	279 371	538 128	18 070	0	243 440	1 079 009	159 144
2015	194 714	2 148	150 567	9 301	477 818	178 394	249 545	73 729	1 336 216	290 880	555 401	6 899	1 000	288 656	1 142 836	193 380
2016	252 187	2 941	202 334	8 546	519 581	200 781	237 799	76 912	1 501 081	333 897	639 069	9 269	7 154	279 562	1 268 951	232 130
2017	273 345	2 996	262 719	9 994	461 608	223 879	287 274	54 709	1 576 524	459 198	782 350	11 826	4 709	301 599	1 559 682	16 842
2018	254 554	15 394	242 353	50 516	511 106	255 299	357 728	175 280	1 862 230	513 422	872 985	12 205	0	383 313	1 781 925	80 305
2019	262 798	12 738	221 129	39 478	471 132	204 293	382 478	131 029	1 725 075	533 137	810 707	3 787	7 992	319 752	1 675 375	49 700

Békés megye területén 3 tájegységen összesen 84 vadászatra jogosult gazdálkodik. A vidék jellegéből adódóan jellemzően apróvadgazdálkodás folyik, az OVA adatok alapján az ország élőnyúl-befogásából 50% feletti értékkel részesül.

A megye mezei apróvadállománya jelentős, 2019/2020-as adatok alapján az országos fácán hasznosítás közel negyede, valamint a mezei nyúl hasznosítás közel harmada köthető ide (CSÁNYI, 2019). Az elmúlt évtizedek adatait vizsgálva a fácán és mezei nyúl elejtések számában nincs jelentős változás. A ragadozó állomány gyarapodást mutat, a róka teríték adatai 1997/1998-hoz képest közel duplájára növekedtek. Az aranysakál is megjelent a megyében, 2000/2001-ben ejtették el az első példányt, 2019/2020-ban 371 példány került terítékre. (3. ábra)

3. ábra: Az apróvad, a róka és aranysakál állomány változásai Békés megyében 1997 és 2019 között az OVA országos teríték adatok alapján

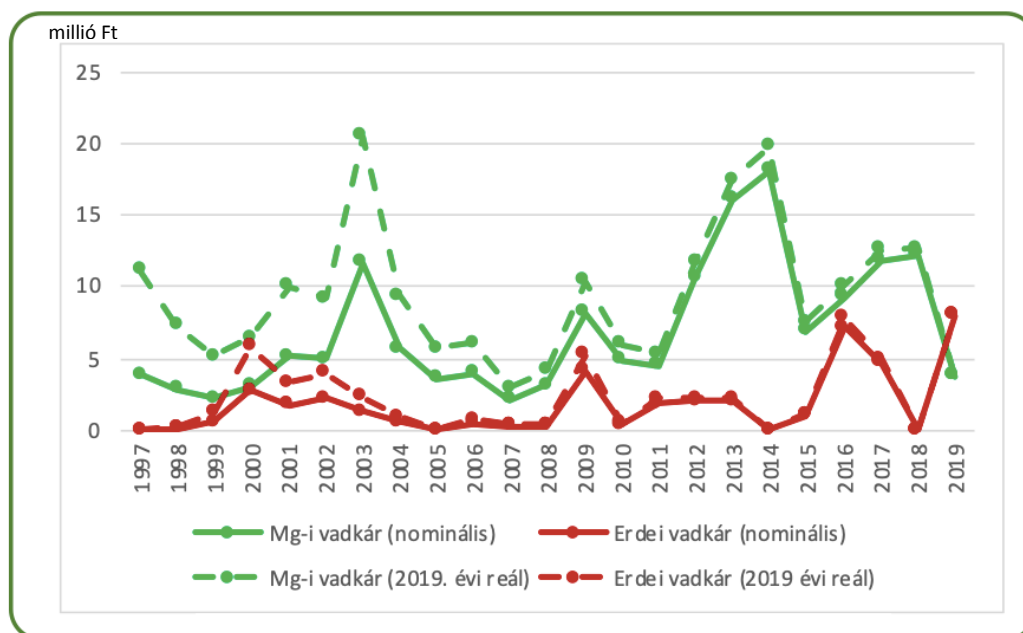
Vadgazdálkodási bevételek és kiadások alakulása 1997 és 2019 között

A vadgazdálkodási bevételeket és kiadásokat vizsgálva a legfontosabb észrevételek:

- a belföldi bérvadászat jelentősége a vizsgált időszakban folyamatosan növekedett, a kapcsolódó szolgáltatásokkal együtt vizsgálva 2019-re a vendégvadászok által generált bevétel több mint fele belföldről származik,
- az élőnyúl befogás bevételei jelentősek, az összes bevétel 30–50%-át teszik ki,
- a vadkár költségek jellemzően alacsonyak, a vadgazdálkodási költségek és a munkabér költségek adják az összes kiadás jelentős részét.

Vadkár alakulása 1997 és 2019 között

Ahogy a költség elemzésekor is megállapíthattuk, a vadkár mértéke az egyéb költségekhez mérten viszonylag alacsony. A mezőgazdasági vadkár a nagyvad alacsony száma miatt lehet kevésbé jelentős, erdei vadkár pedig az alacsony erdősültség miatt is értelem szerűen kisebb tételben jelentkezik. A mezőgazdasági vadkár csúcspontjaihoz (2003., 2013. és 2014.) kapcsolódóan vizsgáltuk a fontosabb növénytermesztési termékek felvásárlási árait, de nem mutatkozott összefüggés (4. ábra).

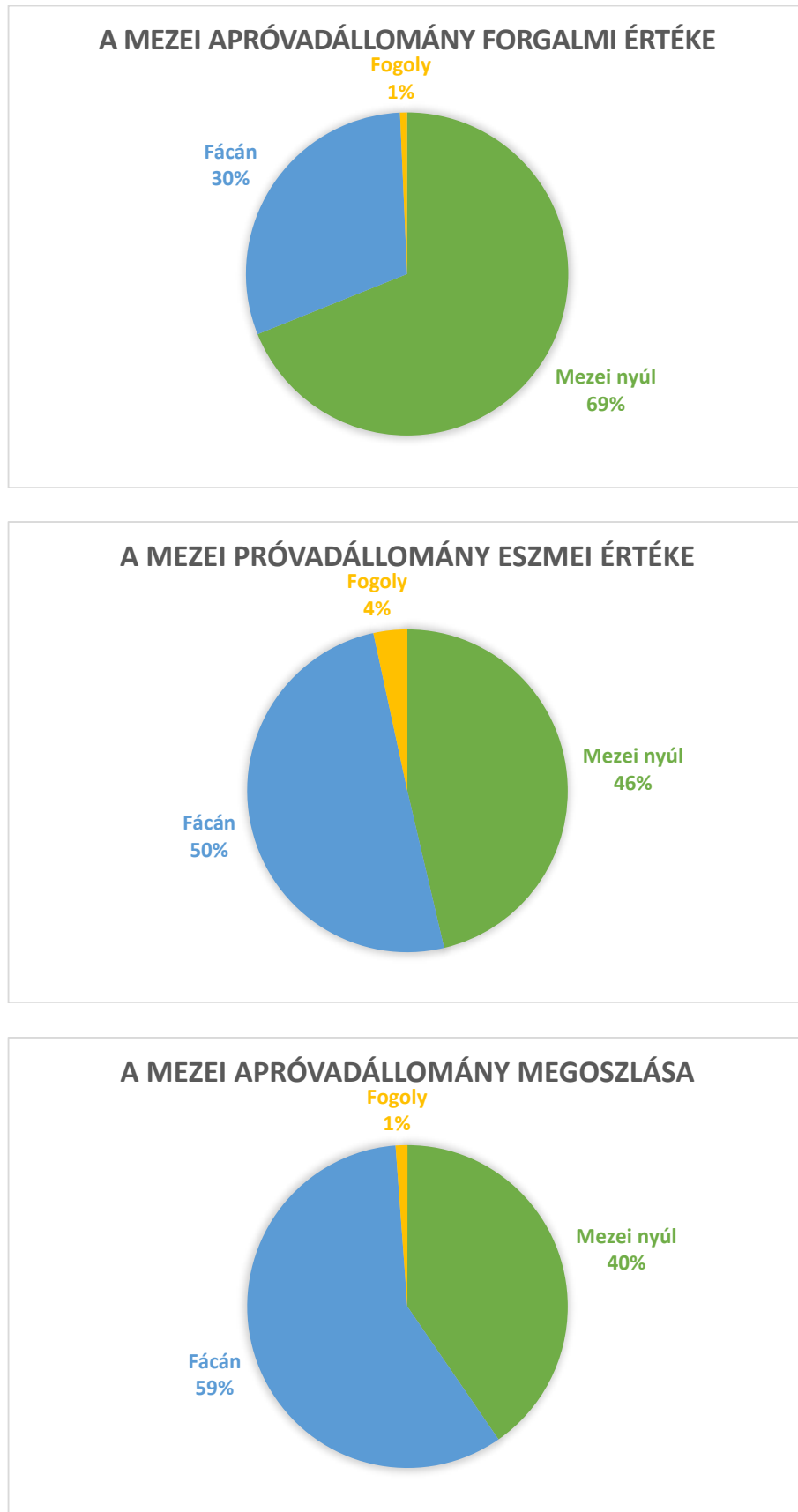

4. ábra: A mezőgazdasági és erdei vadkár Békés megyében 1997 és 2019 között (nominális és reálértéken)

Az apróvad és nagyvadállomány értékének arányát vizsgálva feltűnik, hogy a forgalmi értékben az apróvad nagyobb részarányt képvisel, mint az eszmei értékben. Az apróvadállomány megoszlását, illetve eszmei és forgalmi értékének arányát mutatja az 5. ábra, ezen jól látható, a mezei nyúl értékének túlsúlya, illetve a fogoly elenyésző forgalmi értéke.

A **mezei nyúlra** vonatkozó adatokból kitűnik a mezei nyúl magas forgalmi értéke, ezt az élőnyúl befogás magas ára emeli meg. Jellemzően a hasznosított mennyiség nagyságrendileg 30%-a befogott élőnyúl (CSÁNYI, 2019.) Az élő mezei nyúl értékesítési ára kétszerese, sőt akár háromszorosa is lehet a vadászati hasznosítás során elérhető árnak, ami hozzávetőlegesen 2017-ben 100 EUR, azaz kb. 35 000 Ft környékén alakult (FARKAS ET AL., 2017.), míg 2020-ban 22–28 ezer Ft-os felvásárlási árak ismertek (SZIGETI, 2021).

5. ábra: A mezei apróvadállomány vadfajonkénti megoszlása (eszmei és forgalmi érték)

4. Összefoglalás – a mezei nyúl vadászatának és vadgazdálkodásának értéklánca

6. ábra: A mezei nyúl vadgazdálkodásának értéklánca

A mezei nyúllal való gazdálkodást segíti, hogy a megfelelő körülményeket meghálálja, javuló életfeltételek között gyorsan szaporodik, ezáltal az élőhely fejlesztés és a ragadozók gyérítésének hatása gyorsan megmutatkozhat az állomány növekedésében (FARAGÓ, 1997). (6. ábra)

Általánosságban elmondható, hogy a mezei nyúl által okozott vadkár nem jelentős. Vadkárra a tapasztalatok alapján akkor számíthatunk a különböző növényi kultúrákban (pl.: napraforgó rágaskár), ha előzőleg a területen valamilyen okból kifolyólag nem történt meg a megfelelő hasznosítás.

A mezei nyúl „értékesítése” két formában történhet:

- Mezei nyúl vadászat: A nyúlhajtás társas vadászati forma, jellemző listarak 16–18 E Ft/egyed körül alakulnak (ez az ár a vadhúst is tartalmazza), a hajtók és a szervezés díja hozzávetőlegesen 5–7 E Ft/egyed, így 500-as terítéssel számolva 5–6 millió Ft körüli nyereségre (fedezetre) számíthat a gazdálkodó. Ehhez esetenként még kapcsolódhat az egyéb szolgáltatások (szállítás, étkeztetés, egyéb vadászati lehetőségek) bevétele is.
- Élőnyúl eladás: Jellemző bevételek 22–35 E Ft/egyed, nagyságrendi kiadások 10–12 E Ft/egyed körül alakulnak, így látható, hogy a nyereség 10–23 E Ft körül alakul egyedenként, a vizsgált vadásztársaságok 500 egyedes éves befogással 5–11 millió Ft közötti nyereségre (fedezetre) tehetnek szert. (SZIGETI, 2021).

Látható, élőnyúl befogással magasabb jövedelmezőséget lehet elérni, mint a vadászati hasznosítással, viszont a vadászati hasznosításhoz egyéb szolgáltatások kapcsolhatók, illetve további bérvadászati bevételeket is generálhat. Az élőnyúl befogás magasabb munkaigénye, a külső tényezőknek való kitettsége (hazai felvásárlók, külföldi partnerek) rejt némi kockázatot magában.

Az éves élőnyúl befogás és export az OVA adatok alapján 15–20 ezer egyed körül alakul, a felvásárlást, szállítást és külföldi értékesítést jellemzően erre szakosodott vállalkozások végzik, jellemzően olasz és francia piacra.

Olaszországban és Franciaországban a Magyarországról importált mezei nyulat az ott élő állomány vérfrissítése, valamint vadászati céllal engedik szabadon.

Olaszországi terítékadatok alapján látható, hogy náluk is csökken az elejtett mezei nyulak száma, egy kutatás szerint Toszkánában (Siena és Pisa tartományban) a II. világháborút követően még 50–60 nyulat ejtettek el 100 hektárra vetítve, ez az érték a '80-as évekre a nullához közelít. (SANTILLI – GALARDI, 2006.)

Irodalomjegyzék

- BIRÓ I. – SZEMETHY L. – HELTAI M. – CSÁNYI S. – SZABÓ L. – PATKÓ L. – UJHEGYI N. (2013): Az apróvad állomány és a ragadozógazdálkodás helyzete Magyarországon, SZIE Vadvilág Megőrzési Intézet, Gödöllő
- CSÁNYI S. (2019): Vadgazdálkodási Adattár 1960–2018/2019, Országos Vadgazdálkodási Adattár, SZIE Vadvilág Megőrzési Intézet, Gödöllő.
- DOUGLAS, M.J.W. (1970): Movements of hares (*Lepus europaeus* Pallas) in high country in New-Zealand. *N.Z.J. Sci.* 13(2): pp 287-305.
- EDWARDS, P.J. – FLETCHER M.R. – BERNY, P. (2000): Review of the factors affecting the decline of European brown hare, *Lepus europeus* (Pallas 1778) and use of wildlife incident data to evaluate the significans of paraquat, *Agriculture, Ecosystems and Environment*, 79 (2-3) : 95–103.
- FARAGÓ S. (1997): Élőhelyfejlesztés az apróvad-gazdálkodásban, Mezőgazda Kiadó, Budapest : 356
- FARAGÓ S. (2017): Legendás Tótmegyer, Nimród Vadászújság Kiadó, Budapest.
- FARAGÓ S. (2002): Vadászati állattan, Mezőgazda Kiadó, Budapest.
- FARAGÓ S. (1993): Vadon élő állatfajok fennmaradásának lehetőségei mezőgazdasági környezetben Magyarországon, WWF-füzetek 4 : 24
- FARKAS, P., KUSZA, SZ., MAJZINGER, I. (2017): A predátor fajok jelentősége a mezei nyúl (*Lepus europaeus*, Pallas, 1778) állományok alakulásában, *Agrártudományi közlemények* 73 : 43–49
- FARKAS S. – MAJZINGER, I. (2007): A mezei nyúl (*Lepus europaeus*, Pallas, 1778) élőhely-preferenciája a táplálkozási időszakban. *Agrár- és Vidékfejlesztési Szemle* 2 (1) : 29–37
- JÁNOSKA F. (2015): Vadászati Etika és kultúrtörténet szakmérnöki jegyzet NyME Erdőmérnöki Kar, Sopron pp17
- KELEMEN J. – SZEMETHY L., BIRÓ ZS. (2005): Present circumstances of brown hare management and required improvements, *Gazdálkodás – Agroökonómiai Tudományos Folyóirat*, Herman Ottó Intézet, Budapest. 49 (13) : különkiadás: pp 80-91
- MAJZINGER I., (2020): A mezei nyúl (*lepus europaeus*, pallas, 1778) lehetséges és tényleges hasznosításának értékelése Békés, Csongrád és Jász-Nagykun-Szolnok megyében 1970 és 2019 között – In: Kis K. – Komarek L. – Monostori T. (szerk.) (2020): Mezőgazdasági és vidékfejlesztési kutatások a jövő szolgálatában Szeged, Magyar Tudományos Akadémia Szegedi Akadémiai Bizottság Mezőgazdasági Szakbizottság : 197–205.
- SZIGETI E. (2021): „Ahová az Isten nyulad ad...” Nimród vadászújság 109. (1) : 24–29.
- SANTILLI, F. – GALARDI, L. (2006): Factors affecting Brown Hare (*Lepus europaeus*) hunting bags in Tuscany region (Central Italy). *Hystrix, the Italian Journal of Mammalogy* 17 (2) : 143–153.

*Jelen publikáció az „EFOP-3.4.3-16-2016-00022 „QUALITAS” Minőségi felsőoktatás fejlesztés Sopronban, Szombathelyen és Tatán” című projekt támogatásával valósult meg.
This article was made in frame of the „EFOP-3.4.3-16-2016-00022 „QUALITAS” Development of Higher Education in Sopron, Szombathely and Tata”*